

Zoals Esther van Fenema het me vertelde in ons gesprek, heb ik het zelf nooit kunnen verwoorden. Maar o, wat klopt het:

‘... mijn biografie, mijn aanleg en mijn levensloop hebben ervoor gezorgd dat ik nooit eigen kinderen heb gekregen. Het is een heel complex proces met een oneindige veelheid aan ingewikkeldheden waarvan mijn situatie het resultaat is. Daar zullen de wereld en ook ik het mee moeten doen ...’

De Leegte Omarmen is een verzameling gesprekken die ik verdeeld heb over twaalf hoofdstukken. Ieder verhaal staat echter op zichzelf.

Mijn advies: begin op de eerste pagina of misschien wel op de laatste of sla het boek op een willekeurige plaats open. Het maakt niet uit, want ieder verhaal is even belangrijk en hopelijk voor jou een ondersteuning.

DE LEEGTE OMARMEN

in gesprek over ongewenst kinderloos zijn

Joanne Nihom

zilt

Alle quotes, dichtregels, zinnen van Joanne worden aangegeven in een bruine kleur. Een uitzondering hierop vormen de drie steekwoorden boven ieder verhaal, die zijn ook in een bruine kleur, maar komen uit het interview.

De Leegte Omarmen
in gesprek over ongewenst kinderloos zijn
Joanne Nihom
1e druk 2024

ISBN 978 94 93198 52 4
ISBN e-book 978 94 93198 53 1
NUR 740

Tekst © Joanne Nihom, tenzij anders aangegeven
Omslagillustratie © Michiel Schrijver
Auteursfoto omslag: Studio Kastermans/Alexander Marks
Boekontwerp: Andries Mol

Alle Bijbelcitaten in dit boek zijn, tenzij anders aangegeven, overgenomen uit de NBV21 (Haarlem/Antwerpen: Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap, 2021).

© 2024 Uitgeverij Zilt

Alle rechten voorbehouden.

www.uitgeverijzilt.nl
www.joannenihome.com

**Ik draag dit boek op aan jou
mijn alles
en ook mijn niets**

*zoals de duisternis valt
gevoed door het licht
van zon en maan
zo voel ik me vaak en ook weer niet
het is verwarring
helderheid
alleen en samen
het is oneindig definitief
en ook voortdurend*

Ik weet niet of deze dichterlijke zinnen echt kloppen.
Ik schreef ze voor je.
Ik denk dat je ze wel begrijpt.
Eigenlijk maakt het niet uit.
Er is veel dat niet klopt in het leven.
Zoals jij.
Je bent nooit gekomen.
Ik weet niet hoe je eruitziet, hoe je ruikt of voelt.

Ik was al heel jong toen ik zeker wist dat mijn eerste een zoon zou zijn, toch had ik al jarenlang een favoriete meisjesnaam voor een dochter: Daniëlle.
Er is heel veel dat jij en ik nooit samen zullen doen en toch ben je er altijd.

In een grassprietje, een vlinder, in een steen of zomaar in
een lach van een kind.

Het vlammetje van de kaars. De familiezak chips. In de
supermarkt bij de afdeling kinderijsjes. Bij de kapper, het
autootje voor peuters. De speeltuin midden in het bos. Een
schemerig schepje op het strand.

Op de menukaart van een restaurant 'speciaal voor kinde-
ren'. De bak met lolly's voor stoere patiëntjes bij de dokter.
Het kinderslot in de auto.

Ik neem je mee, overal waar ik ga en niet ga.

Je bent mijn alles en ook mijn niets.

Inhoud

1. De Leegte Omarmen	11
Voorwoord door Awraham Soetendorp	12
Inleiding	17
Michiel Schrijver	21
2. Gedachten Omarmen	23
Rianne Huurnink	24
Eiberdine de Vries	25
Rinie Schot	27
Fabienne Meijers-Schaft	29
Marjoleine de Vos	31
Joost Kadijk	36
Yaren Cakir Durmus & Alparslan Durmus	42
3. Inzichten Omarmen	45
Jan den Ouden	46
Mirjam Rotenstreich	49
Raoul Bino	62
Leontien Sauerwein	66
4. Moederdag Omarmen	73
Hanna Rijken	76
Beryl van Praag	83
Jeroen Aussems	86
5. Scheppende Omarmingen	89
Thera Coppens	90
Marieke Ploeg	97
Marleen Bekker	101

René van Helsdingen	107
Thijs Kwakernaak	109
Joke de Wolf	114

6. Beschouwingen Omarmen **119**

Irene Zwiep	120
Ingrid Huting	127
Désanne van Brederode	133
Karim Benammar	139
Marty Hamburger	143
Els van Steijn	149
Marleen Moors	155
Raph Evers	159
Joke Brinkhof	164

7. Welzijn Omarmen **169**

Esther Roelofs	170
Inez de Beaufort	174
Erica de Leeuw	179
Esther van Fenema	182
Melek Akcay	186
Wineke van Aken	192

8. Vertrouwen Omarmen **195**

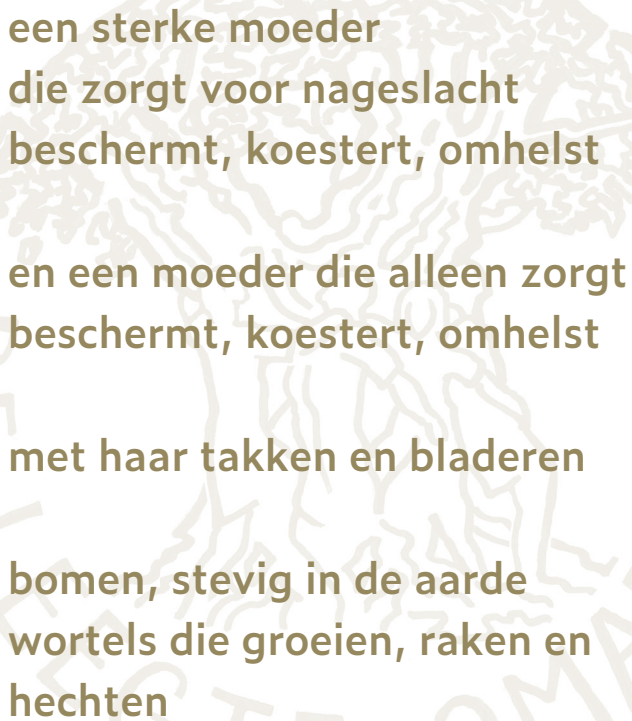
Petra Barnard	196
Tamarah Benima	199
Zuster Scholastica	206
Anne Dijk	212
Gila Gerzon	216
Abdulwahid van Bommel	223

9. Taal Omarmen **233**

Arnon Grunberg	234
Debby Gerritsen	238

Jacqueline Zirkzee	244
Christine Pannebakker	245
Willy Martin	250
Trudelies van der Poel & Marc Oosterhout	257
10. Rituelen Omarmen	261
Charlotte van der Leest	262
Dirk Jan Roeleven	269
Manu Keirse	273
Dolly Nuding	280
Angelique de Jong	282
11. Cultuur Omarmen	285
Erica van der Sijpt	286
Monique Tekstra-van Lochem	291
Willem Ombelet	295
André Droogers	301
Mpho Andrea Tutu-van Furth	305
12. De Leegte Omarmen	309
Uitleg over de aartsmoeders	310
Spelling van namen van personen	315
Stamboom	316
Dankwoord	317
Epiloog	319

een sterke moeder
die zorgt voor nageslacht
beschermt, koestert, omhelst
en een moeder die alleen zorgt
beschermt, koestert, omhelst
met haar takken en bladeren
bomen, stevig in de aarde
wortels die groeien, raken en
hechten

HOOFDSTUK 1

De Leegte Omarmen

als leegte
ruimte is
en ruimte
leegte

Een verzameling gesprekken | barensweeën | een reis van
(h)erkenning | hoop | kinderland | uitdaging

Voorwoord

In de laatste fase van de totstandkoming van deze voor mij in alle opzichten zo existentiële zoektocht had ik een intensief gesprek met rabbijn Awraham Soetendorp.

De uitwerking van zijn respons op mijn vragen treft de kern van mijn boek en vormt dit voorwoord.

*'Het water waarin ik nu sta
is niet het water dat er was
en nog niet het water dat zal zijn.
Het is het water waarin ik nu sta.'*

Deze woorden, Joanne, zijn van Leonardo da Vinci. Ze weerspiegelen jouw zoektocht. En in jou die van al die vele ongewenst kinderloze vrouwen en mannen. Dat het leven is wat het is en steeds verandert en nooit hetzelfde is.

Dit is hoe jij het onderwerp 'kinderloosheid' aanraakt. Door vanuit jezelf te zeggen: 'Ik wilde wel zwanger worden en kinderen grootbrengen, maar het is mij niet gegeven.' En in die conclusie ben je allesbehalve bitter.

Het is iets wat je is overkomen. En door het schrijven van je boek neem je de gelegenheid om te voelen in eigen hand. Je schuwt het daarbij niet om dicht bij het onderwerp, en daardoor ook bij jezelf, te komen.

Dit wekt bij mij onmiddellijk een fragmentje op van de textuur van mijn eigen geboorte. Mijn ouders zijn getrouwd in januari 1940. Hun eerste kindje, dat vóór mij geboren werd, leefde slechts een

aantal uren. Ongeveer een jaar later kwam ik op de wereld. In een tijd waarin niets zeker was ...

Ik heb mijn ouders nooit gevraagd waarom ze toch besloten nog een kindje op de wereld te zetten. Ik heb dus ook nooit een antwoord gekregen.

Ik heb mijn geboorte altijd geïnterpreteerd als een aansporing om door te gaan, in wat voor situatie je je ook bevindt.

Dat er altijd hoop is, want zonder hoop kun je niet leven. Nog geen seconde. Geen ademtocht ...

Het is duidelijk dat er heel veel vrouwen zijn die nooit zwanger worden. En dat dat soms een heftige strijd betekent, inclusief de keuze voor allerlei middelen die het uitkomen van die kinderwens alsnog zouden kunnen bewerkstelligen.

Toen ik rabbijn was in een eigen gemeente, zei iemand een keer tegen mij: 'Jij spreekt vaak met veel vreugde over je kinderen en kleinkinderen. Maar op dat ogenblik neger je het feit dat er ook mensen in je gemeente naar je zitten te kijken en luisteren die een enorme worsteling ervaren omdat zij dit grote geluk niet kennen.'

Die uitspraak heeft tot op de dag van vandaag invloed op mij. Natuurlijk kan ik als ik het over mijn kinderen heb niet steeds zeggen: 'Ja, ik weet dat jij of jij geen kinderen hebt.' Maar er zijn andere manieren om te tonen dat ik rekening houd met die worsteling. Zoals een omarming, een kort woord, het even benoemen.

We leven in een bijzondere tijd die in de Joodse geschiedenis *che-vele masjiach*, de weeën voor de geboorte, de barens pijn van de Messiaanse tijd wordt genoemd. Die pijn van de geboorte is altijd rondom ons. Ook de pijn en het verdriet van de niet-geboorte. En daarnaast zie ik zoveel confrontaties op het gebied van milieu, oorlogen en alles wat er met de mens gebeurt. We hebben weinig tijd. En we moeten die tijd tot het uiterste gebruiken om samen te werken, om samen die bundeling te maken. Alleen dan kunnen we de

toekomst voor onze kindskinderen weer gezegend laten zijn. Ik heb het gevoel dat de wereldleiders, religieus en niet-religieus, de moed moeten hebben om deze tijd aan te pakken, om ermee om te gaan. Met zijn allen, zonder uitzondering en jij, Joanne, hoort daar ook bij. Want de pijn van de ontwikkeling die we nu doorstaan, gaat veel verder dan het baren van een nieuw leven.

Als Awraham stilstaat bij de dood van Sarah, zegt hij in gedachten tot G'd: 'U heeft drie beloften gedaan die U niet bent nagekomen. U heeft me beloofd dat ik een land zou krijgen. Ik heb niet eens een stuk grond om Sarah in te begraven. U heeft me beloofd dat mijn kinderen zullen zijn als de sterren aan de hemel en de zandkorrels van de zee. Maar ik heb een zoon weggestuurd en mijn andere zoon heb ik bijna gedood. En U heeft gezegd dat ik een vader zou zijn van vele volkeren. Ik heb niet eens één volk!' Dit is te lezen in de Midrasj.

Zou Awraham toen niet gedacht hebben: Misschien doe ik iets verkeerd. Ik wacht de hele tijd op G'd, maar misschien wacht G'd ook wel op mij?

Waar het hierbij om gaat, Joanne, is het zetten van de eerste stap. Wat jij doet is een van je kwetsbaarste ervaringen in je leven delen met anderen. Niet uit zelfbeklag, niet uit zieligheid, maar vanuit je kracht. En zo zet jij ook zo'n eerste stap, die van grote betekenis kan zijn voor anderen.

Generaties worden fysiek voortgezet. Bij iedere stap maken we daar, met z'n allen, deel van uit. Ook jij en met jou alle vrouwen en mannen die, net als jij, ongewild kinderloos zijn.

Net zoals Awraham ernaar verlangde G'ds belofte van een groot nageslacht in vervulling te zien gaan, speelt ook in het Jodendom het begrip *ledor vador*, van generatie op generatie, een belangrijke rol en is het een essentieel begrip.

Ik kan me echter voorstellen dat jij het steeds moeilijk hebt wanneer je dit in de synagoge hoort of in onze gebedenboeken leest. Toch is het ons aller verantwoordelijkheid om door te geven. Ook jij hoort daarbij. Je bent onderdeel van de wereld. Je was bij de barensweeën en je bent gebleven. En je geeft door, alleen op een andere manier.

Toch vind ik wat ik tot nu toe gezegd heb nog niet voldoende. Het zijn slechts aspecten. Ik heb geprobeerd de termen ‘geboorte’ en ‘de geboortepijn van de Masjiach, de Verlosser’, te koppelen aan de geboorte en de worsteling van het leven. In dat leven is er bij jou – niet door eigen keuze – een andere worsteling. En je bent daarin zeker niet alleen.

Tegelijkertijd werken jij en ik, wij allemaal, aan wat wij ‘de Geboortetijd, die Messiaanse tijd’ noemen. Daarbij gaat het over vrijheid, over vrede, over het bouwen aan een samenleving waar niemand wordt vernederd, en iedereen een fatsoenlijk bestaan heeft. Dat is een geboorte met diepe wortelen.

Ik wil daarom besluiten met nog een verhaal uit de Midrasj. Mozes gaat de berg op. Als hij op de top van de berg staat, mag hij van G’d het beloofde land zien, maar hij mag er zelf niet in.

Dan zegt G’d: ‘Je moet naar boven kijken.’ Dat is raar. Waarom mag Mozes niet naar het land kijken.

De boodschap van het verhaal is dat het belangrijk is om met een verre, hemelse blik te kijken naar wat je niet kunt bereiken. Ondanks het verdriet van Mozes dat hij het land niet in mag gaan, omarmt zijn blik zo niet de leegte, maar juist de volheid.

En die is van ons allemaal.

Tot slot

Lieve Joanne, op het waarom van wat jou is overkomen, kan ik niet direct een antwoord geven. En misschien is dat ook wel een onderdeel van ons zijn, dat we vragen stellen en daar niet altijd een ant-

woord op kunnen vinden. Maar weet dat jouw zoektocht de mijne is. Met ons gesprek en jouw boek heb je me aan het denken gezet.

En daarbij: als jouw boek maar door één persoon wordt gelezen, en hij of zij daardoor wordt (aan)geraakt, heb je heilig werk verricht.

'Het is het water waarin ik nu sta.'

Het ga je goed, jouw Awraham Soetendorp.

Inleiding

'Weet je dat de aartsmoeders – Sara, Rebekka, Lea en Rachel – pas heel laat zwanger zijn geraakt of op G'ddelijke wijze?'

Dit was een bemoedigende uitspraak van een goede vriend en de directe aanleiding tot het schrijven van het boek dat nu voor je ligt.

Ik kende het verhaal van de aartsmoeders, maar deze keer kwam het anders bij me binnen.

Als zulke belangrijke vrouwen in de grote religies zo'n functie hebben toebedeeld gekregen, dan moet het moederschap toch heel veel meer zijn dan alleen baren!

Dit triggerde me; ik wilde hier meer over weten.

Want sinds ik in Israël woon, een traditioneel kinderland, zowel bij de Joodse als bij de Arabische bevolking, is mijn wond van ongewenst kinderloos zijn heftiger geworden.

En zo vatte ik het plan op om een palet aan mensen met verschillende achtergronden, interesses en specialismen te interviewen, met als basis de aartsmoeders en ongewenste kinderloosheid.

Maar het plan bleef liggen. Tot ik op 17 mei 2023 in de Domkerk in Utrecht predikant Charlotte van der Leest hoorde preken. Zie mijn interview met haar op pagina 262.

Haar woorden raakte me diep. Met haar toestemming mag ik een gedeelte van haar verhaal gebruiken, dat ik heb aangepast voor mijn boek ...

.... Ongewenst kinderloos zijn is iets wat je niet in de hand hebt, waarbij elk woord ontoereikend lijkt te zijn, elke zin tekortschiet ...

Hoe verwoord je die pijn en dat verdriet?

Hoe vind je beelden die de gedachten, de radeloosheid, de machteloosheid kunnen omvatten?

De Bijbel bevat een boek – Genesis – waarin beelden worden aangegevoeld die raken aan heel het menselijk bestaan. Zo bevat het verhalen waarin de aartsmoeders uit een ver verleden een belangrijke rol spelen; heldinnen die menselijk en herkenbaar zijn.

Zij worden beschreven in al hun menselijke complexiteit, zodat wij ons met hen kunnen identificeren.

Op de momenten waarop je vecht tegen schuldgevoelens of schaamte – of waarin je zoekt naar wie je eigenlijk bent of naar jouw plaats in het leven – kunnen juist zij troost bieden.

Of als je lijdt onder de druk dat je steeds maar weer mee moet draaien in de maatschappij.

Of wanneer je in gevecht bent met jezelf, met ‘het niet gezien worden’. Een strijd die zich in je ziel afspeelt, waarin je je heel eenzaam kunt voelen en die vaak onzichtbaar is voor de buitenwereld.

Het kan dan zo lastig zijn om dat met anderen te delen; om te vertellen hoe je je werkelijk voelt, of je echt bloot te geven en om hulp te vragen en die te aanvaarden ...

In die periode las ik op internet een post van uitgeverij Zilt, van Jeanet Hamstra. Ik benaderde haar en toen ik het fiat kreeg voor het schrijven van mijn boek, was de cirkel rond.

Het avontuur kon beginnen. Het werden prachtige gesprekken, heel veel dieper dan ik gewend was van interviews ... en in dat proces lukte het me om steeds dieper in contact te komen met mijn binnenste en mijn diepe wond van geen kinderen te hebben, meer aan te raken. En zo veranderde de ziel van het boek mee. Van aartsmoeders naar ongewenst kinderloos zijn.

Het werd een reis van (h)erkenning, troost, een lach en de bekende traan.

Schil na schil was ik in staat af te pellen, en dat maakte me lichter en blijer.

Ook boos en opstandig. Grote verwarring.

Ik wist dat er pijn zat, maar dat het een zo groot onderdeel van mijn wezen uitmaakte, dat was een verdrietige, pijnlijke en toch ook weer verhelderende ontdekking.

Titel

Het vinden van de juiste titel voor mijn boek was een uitdaging. Heel lang dacht ik dat het *De aartsmoeders* zou worden. De uitgetypte interviews op mijn computer dragen nog steeds deze naam.

Op een dag maakte ik een lange boswandeling en zag ik, niet ver bij mij vandaan, een aantal dunne boomstammen naast elkaar staan. Ze waren met elkaar verstrengeld door overwoekerend groen. *De Leegte Omarmen*, ging door mijn hoofd, en ook: dat is 'm. Zo kreeg het zoeken naar de titel voor dit boek na lange 'weeën', toch nog een onverwacht snelle geboorte.

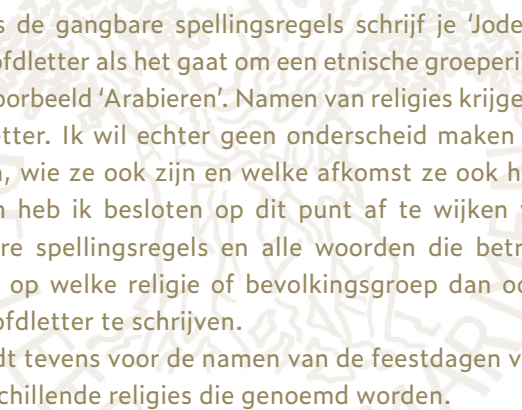
De leegte is er altijd en zal nooit weggaan. Maar gedurende het ontstaansproces van mijn boek leerde ik die leegte te omarmen.

Ik hoop dat eenieder die mijn boek leest deze omarming ook zo zal ervaren ...

Ongewenst kinderloos zijn is een eenzame reis, maar ook een reis van ons allen samen.

Tegenover de donkerte en de duisternis van het ongewenst kinderloos zijn plaatsen die oude Bijbelse verhalen, ook als je niet gelovig bent, een boodschap van hoop – dwars tegen de realiteit van het leven in – en een kwetsbare, broze belofte dat de duisternis niet – nee nooit – het laatste woord heeft.

Joanne Nihom
oktober 2023

Volgens de gangbare spellingsregels schrijf je 'Joden' met een hoofdletter als het gaat om een etnische groepering, net als bijvoorbeeld 'Arabieren'. Namen van religies krijgen geen hoofdletter. Ik wil echter geen onderscheid maken tussen mensen, wie ze ook zijn en welke afkomst ze ook hebben. Daarom heb ik besloten op dit punt af te wijken van de gangbare spellingsregels en alle woorden die betrekking hebben op welke religie of bevolkingsgroep dan ook met een hoofdletter te schrijven. Dit geldt tevens voor de namen van de feestdagen van de verschillende religies die genoemd worden.

OLIJFBOOMSTAM ENTITEIT WITSTE

Michiel Schrijver

Al heel vroeg in het ontstaansproces van haar boek vroeg Joanne mij de omslagillustratie ervan te ontwerpen. Ik ben kunstschilder en in mijn schilderijen creëer ik een geheel eigen wereld die mijn innerlijk leven weergeeft.

Dit was een ander soort uitdaging. Het werd een proces van erover praten met elkaar, eindeloos schetsen en ook de stille stilte ontmoeten om tot iets te komen. Want kinderloosheid maakt geen deel uit van mijn eigen leven en ik wist er weinig van.

In eerste instantie was het onderwerp van het boek de vier aartsmoeders en ongewenste kinderloosheid. Ik besloot als basis een olijfboomstam te verbeelden. In Israël, ook in de tuin van Joanne, heb ik de afgelopen jaren tientallen olijfbomen getekend en geschilderd. Ik heb ze daardoor goed leren kennen. De grillige vormen en het organische lijnenspel zijn fascinerend en vervelen me nooit. Zo ontstond bij mij het idee om de olijfboom als hoofdonderwerp te schilderen. Een gewortelde entiteit die wijsheid symboliseert. De vier aartsmoeders verwerkte ik in de boomstam en gebruikte daarvoor rauwe omber, van Dijk bruin en gele oker.

Maar in het proces van het boek veranderde er iets bij Joanne. De inhoud verschoof. De focus verplaatste zich meer en meer naar het ongewenst kinderloos zijn. En het schilderij ontwikkelde zich mee met het volwassen worden van het boek. Een prachtig en boeiend proces.

Joanne ontdekte in de gesprekken die zij voerde voor het boek, steeds meer zichzelf. Zoals het altijd aanwezige gevoel van leegte dat bij ongewenste kinderloosheid bestaat. Ook op het omslag van het boek moest dat tot zijn recht komen. Leegte die voor mij enkel uit te drukken is door het gebruik van lichte tinten. Lichter en lichter.

Tot ik uiteindelijk bij het witte wit uitkwam. Ook de contouren van de menselijke figuren en van de boomwortels werden abstracter en vloeiender, totdat zij de leegte omarmden.

Michiel Schrijver, kunstschilder

**de levensboom
symbool voor vruchtbaarheid
voor onsterfelijkheid en genezing**

HOOFDSTUK 2

Gedachten Omarmen

Zoveel gedachten ...

Wie zal het voor mij regelen als ik oud ben? | Ongewenst kinderloos zijn binnen de religie | De totale leegte die er altijd is | Geen kinderen kunnen krijgen vanuit het mannelijk perspectief | Het gevoel dat ik er niet toe doe | Iedereen kan aan me zien dat ik geen kinderen heb | Een kindje krijgen is een oerwens. Een wens die echter niet in vervulling is gegaan | Als je ziet dat iets een beetje gevoelig ligt, wees dan samen met ons even stil |

KINDERWENS DERTIGSTE ROUWVERWERKING

Rianne Huurnink

Prachtige reizen, een fantastische switch van huisarts naar coach.
Allemaal grootse dingen. Maar toch ... sinds mijn dertigste is er dit
grote thema.

Kinderwens.

Soms op de achtergrond.

Soms enorm op de voorgrond.

O, wat is het lastig. Wat kan ik me hier alleen in voelen.

Hoe laat je een thema los dat een van je grootste verlangens is?

Moet je het wel los willen laten?

Rouwverwerking. Verwerking van een gemis.

Dat het er nu nog niet heeft mogen zijn.

Golven van emoties die komen en gaan.

Elke keer weer doorleven, er steeds weer mooie inzichten uit mogen
halen.

Soms een fijn gesprek.

Soms totaal niet! 'Kinderen zijn ook niet zaligmakend.' Ja, duh!

Alsof ik van een andere planeet kom? Strijd in mijn hoofd.

Hoezo rouwverwerking?

Het kan toch nog 'goed' komen?

Laat het nou maar 'gewoon' los.

En wat is goed?

Je weet toch niet wat er in de toekomst gebeurt.

Rianne Huurnink, lichaamsgericht coach & arts

DIEPGEWORTELD GEBED KINDERRIJK

Eiberdine de Vries

Moeder worden was voor mij altijd een diepgewortelde wens, en dan het liefst van een groot gezin.

Maar ... je hebt het zelf niet altijd voor het zeggen.

Dat moeder worden niet makkelijk bleek, lag heel gevoelig. Toch bleef ik hoop houden.

Inmiddels weet ik dat ik definitief geen kinderen zal krijgen, en dat betekende fases van rouw en verdriet. Het is een enorm leerproces voor me geweest. Ik ben gaan bidden met de vraag wat te doen met de leegte en hoe deze op te vullen. En ook of ik op een andere manier mocht schitteren in mijn leven.

Er zijn opstandige periodes geweest, maar ook dan bleef ik bidden. Zo heb ik meerdere malen het Onzevader gebeden, waarin de zin 'Uw wil geschiede' voorkomt.

Ik wil leven in het besef dat God een ander pad voor mij heeft, hoe moeilijk soms ook.

Ik voel me gehoord in mijn gebed om kracht en invulling in mijn leven, want één ding stond voor mij vast: ik wilde niet gebukt gaan onder mijn kinderloosheid.

Ik voel me gedragen in het feit dat mijn liefde voor kinderen op een andere wijze tot uiting mag komen.

Zo raakten mijn zus en een goede vriendin in dezelfde tijd zwanger. Bij beide zwangerschappen ben ik enorm betrokken geweest. En ik mag delen in hun kindergeluk.